

कृति
वयं संस्कृतभाषिणः

प्रेरणाश्रोतः-
स्वामी श्री कृष्णप्रपन्नाचार्य (करपात्री)

सम्पादकौ
गोपाल तिमिसिना
माधव बभ्रागाई

सङ्कलनकर्तारौ
गणेश पौडेल
चन्द्र प्रकाश आचार्य

सुसाङ्ख्यीकरण/आवरणसज्जता
बालकृष्ण आचार्य

ॐ
॥ जय श्री मुक्तिनाथ ॥
॥ श्रीमते रामानुजाय नमः ॥

वयं संस्कृतभाषिणः

गजेन्द्रमोक्ष दिव्य धाम
त्रिवेणीधाम, नवलपरासी

२९	स्वल्पम् ।	केहि थोरै
३०	किमर्थं न भवति ?	किन हुँदैन ?

२

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१	नमस्ते/नमस्कारः	नमस्ते/नमस्कार
२	प्रणामः	प्रणाम !
३	धन्यवादः	धन्यवाद !
४	स्वागतम् !	स्वागत छ !
५	क्षम्यताम् !	क्षमा गर्नुहोस् !
६	चिन्ता मास्तु !	केहि छैन/चिन्ता गर्नु पर्दैन !
७	कृपया ।	कृपया ।
८	पुनः मिलायः ।	फेरी मिलौला/भेटौंला ।
९	अस्तु !	ठिक छ !
१०	श्रीमान्/महोदय !	हे श्रीमान्/महोदय
११	उत्तमम्/शोभनम् ।	राम्रो ।
१२	बहु उत्तमम् !	धेरै राम्रो !
१३	भवतः नाम किम् अस्ति ?	तिम्रो नाम के हो ?
१४	मम नाम “रामः” अस्ति ।	मेरो नाम “राम” हो ।
१५	एतद् मम मित्रं “कृष्णः” अस्ति ।	यिनी मेरा साथी “कृष्ण” हुन् ।

१

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१६	एषा मम सखी अस्ति ।	यिनी मेरी साथी हुन् । (स्त्री.)
१७	भवान् कस्यां कक्षायां पठति ।	तिमी कति कक्षामा पढ्छौ ।
१८	भवती कस्यां कक्षायां पठति ।	तिमी कति कक्षामा पढ्छेउ । (स्त्री)
१९	अहं षट् कक्षायां पठामि ।	म ६ कक्षामा पढ्छु ।
२०	भवतः गृहं कुत्र अस्ति ?	तिम्रो घर कहाँ हो ?
२१	मम गृहं नेपालगञ्जे अस्ति ।	मेरो घर नेपालगञ्ज हो ।
२२	कुतः आगच्छन् अस्ति ?	कहाँ बाट आउँदै छौ ?
२३	विद्यालयतः आगच्छन् अस्मि ।	विद्यालयबाट आउँदै छु ।
२४	मन्दिरतः आगच्छन् अस्मि ।	मन्दिरबाट आउँदै छु ।
२५	रामः ..... तः आगच्छति ।	राम .....बाट आउँछ ।
२६	भवान् कुत्र गच्छति ?	तिमी कहाँ जान्छौ ?
२७	अहं मन्दिरं गच्छामि ।	म मन्दिरमा जान्छु ।
२८	अहं विद्यालयं गच्छामि ।	म विद्यालयमा जान्छु ।

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
३१	अहं न जानामि ।	मलाई थाहा छैन ।
३२	अतः किम् ?	अनि के त ?
३३	नैव खलु !	होइन र !
३४	आगच्छतु ।	आऊ /आउनुहोस् ।
३५	उपविशतु ।	बस /बस्नुहोस् ।
३६	ज्ञातम् ?	थाहा भयो ?
३७	कथम् आसीत् ?	कस्तो थियो ?
३८	कार्यक्रमः कदा भवति ?	कार्यक्रम कहिले हुन्छ ?
३९	अद्य एव किम् ?	आज नै किन ?
४०	अद्य न, श्वः !	आज होइन , भोली !
४१	तद् ह्यः एव समाप्तम् ।	त्यो हिँज नै सकियो ।
४२	इदानीम् एव !	अहिले नै !
४३	आम्, इदानीम् !	हजुर अहिले !
४४	प्राप्तं किम् ?	भेटियो र ?
४५	कस्मिन् समये ?	कुन समयमा ?

३

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
४६	आवश्यकं न आसीत् ?	आवश्यक थिएन ?
४७	अस्तु सम्यक् !	ठिकै छ !
४८	प्रयत्नं करोमि ।	प्रयत्न /कोसिस गर्नेछु ।
४९	न शक्यते भोः !	सकिदैन हजुर !
५०	तथा न वदतु ।	त्यस्तो नभन /नभन्नुहोस्
५१	कदा ददाति ?	कहिले दिन्छौ ?
५२	अहं किं करोमि ?	म के गरु ?
५३	कति जनाः सन्ति ?	कति जना छौ ?
५४	पुनः आगच्छतु !	फेरि आउनु !
५५	अवश्यम् आगच्छामि ।	अवश्य आउनेछु ।
५६	भवान् कथम् अस्ति ?	तिमीलाई कस्तो छ ?
५७	अहं कुशली अस्मि ।	म आरामै छु ।

५८	गृहे सर्वं कुशलम् अस्ति ?	घरमा सबै राम्रो छ ?
५९	ओं सर्वं कुशलम् एव अस्ति ।	हजुर सबै राम्रो छ ।
६०	भवतः का वार्ता अस्ति ?	हजुरको के छ खबर ?

४

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
६१	भवान् एव श्रावयतु !	तिमीले नै सुनाऊ !
६२	आगच्छतु , उपविशतु	आउनुहोस् , बस्नुहोस्
६३	जलम् आनयामि ?	पानी ल्याऊ ?
६४	मास्तु नैव !	पढैन भइहाल्यो !
६५	कथम् आगमनम् अभवत् ?	कसरी आउनुभयो ?
६६	मार्गः विस्मृतः किम् ?	बाटो भुल्नु भयो कि क्याहो ?
६७	चायं पिबति किम् ?	चीया पिउनुहुन्छ ?
६८	नैव ! इदानीम् एव पीतवान् ।	भयो !, भर्खरै नै पिएको थिए ।
६९	शैत्यम् अस्ति ?	चीसो छ ?
७०	स्वल्पं चायं भवेत् !	थोरै चिया होस् !
७१	इदानीं मया गन्तव्यम् ।	अहिले मलाई जानु छ ।
७२	कुत्र गन्तव्यम् ?	कहाँ जानु छ ?
७३	तिष्ठतु ! भोजनं कृत्वा गच्छतु ।	रोक्नुहोस् ! खाएर जानुहोला ।
७४	न इदानीं भोजनं न करोमि ।	अहिले म खाँदिन ।
७५	पुनः कदाचिद् करोमि ।	फेरि कहिल्यै गर्छु ।

५

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
७६	पुनः कदा मेलिष्यामः ?	फेरी कहिले भेट्ने ?
७७	अस्तु पुनः मिलामः !	हुन्छ (होओस्) फेरी भेटौंला !
७८	भवान् किं करोति ?	तिमी (हजुर) के गर्दै छौ ?
७९	अहं पठामि !	म पढ्छु !
८०	अहम् आपणे कार्यं करोमि ।	मैले बजारमा काम गर्छु ।
८१	अहं कार्यालये कार्यं करोमि ।	मैले कार्यालयमा काम गर्छु ।
८२	अहं वित्तकोषे कार्यं करोमि ।	मैले बैंकमा काम गर्छु ।
८३	अहं मन्दिरे कार्यं करोमि ।	मैले मन्दिरमा काम गर्छु ।
८४	कृपया पुस्तकं ददातु ।	कृपया पुस्तक (किताब) दिनुहुन्छ
८५	भवान् चन्द्रः अस्ति किम् ?	के हजुर चन्द्र हुनुहुन्छ ?

८६	ओम् ! अहं चन्द्रः अस्मि ।	हजुर ! म चन्द्र हो ।
८७	मम वचनं शृणोतु !	मेरो कुरा सुन्नुहोस् !
८८	भवतः का हानिः !	तिम्रो के जान्छ र !
८९	किमर्थम् एतावद्विलम्बः !	किन यती ढिलो !
९०	किमपि न भवति !	केहि हुँदैन !

६

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
९१	स्वीकरोतु	लिनुहोस् / स्वीकार गर्नुहोस्
९२	ओदनं पक्वम् !	प्रसाद (भात) पाक्यो !
९३	ओदनं परिवेषयतु	प्रसाद (भात) पस्किनु
९४	पर्याप्तम् !	पुग्यो !
९५	स्वल्पं ददातु ।	थोरै दिनुहोस् ।
९६	करपट्टिकां खादामि ।	रोटि खान्छु ।
९७	भोजनं बहु स्वादिष्टम् अस्ति	प्रसाद (भात) धेरै मीठो छ ।
९८	स्वास्थ्यं कथम् अस्ति ?	स्वास्थ्य कस्तो छ ?
९९	समीचीनं नास्ति ?	राम्रो छैन ?
१००	समीचीनम् अस्ति ।	राम्रै छ ।
१०१	किम् अभवत् ?	के भयो ?
१०२	शिरोवेदना अस्ति ?	टाउको दुखेको छ ?
१०३	वैद्यं दर्शयतु !	डक्टरलाई देखाउनु होस् !
१०४	औषधं स्वीकृतवान् ?	औषधी लिनुभयो ?
१०५	तत्र सम्यक् पश्यतु !	त्यहाँ राम्ररी हेर्नुहोस् !

७

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१०६	स किं पृच्छति ? (सा-स्त्री)	उहाँले के सोध्दै हुनुहुन्छ ?
१०७	अहं भवन्तं न त्यजामि ।	म हजुरलाई छाड्दिन ।
१०८	फलं तु खादतु !	फल त खानुहोस् !
१०९	तिष्ठतु, इदानीम् एव ददामि	रोक्नुहोस् , अहिले नै दिन्छु ।
११०	सम्यक् स्थापयतु ।	राम्ररी राख ।
१११	नो चेत् पतति ।	नत्रभने खस्छ ।
११२	अहं पुस्तकं विद्यालयं नयामि ।	म पुस्तक विद्यालय लग्छु ।
११३	सः संस्कृतवार्तां शृणोति ।	ऊ संस्कृतको कुरा सुन्छ ।

११४	अहं तं प्रेषयिष्यामि ।	म उनलाई पठाइ दिउला ।
११५	माता वस्त्रं प्रक्षालयति ।	आमाले कपडा धुनुहुन्छ ।
११६	भवान् प्रातः कदा उत्तिष्ठति ?	तिमी बिहान कति बजे उठ्छौ ?
११७	भवतः नाम न स्मरामि ।	हजुरको नाम याद भएन ।
११८	किञ्चित् कालं स्यूतं गृह्णातु	केहि समयलाई भोला समात !
११९	भवान् किमर्थं रोदिति (भवती-स्त्री)	तिमी किन रुन्छौ ?
१२०	सः मिष्ठान्नं बहु इच्छति ।	ऊ मिठाइ धेरै चाहन्छ ।

८

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१२१	सः तत्कार्यं कर्तुं न शक्नोति ।	उनले त्यो काम गर्न सक्तैनन् ।
१२२	अतिथयः आगतवन्तः ।	पाहुनाहरु आउनु भएको छ ।
१२३	पितरम् आह्वयतु ।	बुबालाई बोलाऊ ।
१२४	किं कर्तुं शक्यते ?	के गर्न सकिन्छ ?
१२५	कुत्र अपि न दृश्यते खलु !	कहीं पनि देखिदैन त !
१२६	अहम् अन्तः आगन्तुं शक्नोमि ?	म भित्र आउन सक्छु ?
१२७	तत् किम् इति अहं ज्ञातुं इच्छामि ।	त्यो के हो म जान्न चाहन्छु ।
१२८	कृपया लेखितुं प्रयत्नं करोतु ।	कृपया लेखनका लागि प्रयत्न गर ।
१२९	पृष्ट्वा वदामि !	सोधेर भन्छु !
१३०	तत् श्रुत्वा बहु दुःखम् अभवत् ।	त्यो सुनेर धेरै दुःख भयो ।
१३१	स्नानं कृत्वा एव भोजनं करोमि ।	स्नान गरेर मात्र भोजन गर्छु ।
१३२	भवान् तां वार्तां श्रुत्वान् किम् ?	तिमीले त्यो कुरा सुनेऊ ?
१३३	अहं ज्ञातवान् भवान् आगच्छति ।	मलाई थाहा थियो तिमी आउँछौ ।
१३४	कः दत्तवान् ?	कस्ले दियो ?
१३५	भवान् तु जानाति स्म खलु !	तिमीले त थाहा पाएको थियौ नि !

९

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१३६	अहं किं करोमि ?	म के गरु ?
१३७	यथा भवान् इच्छति तथा ।	जस्तो तिमी चाहन्छौ त्यस्तै ।
१३८	चिन्ता न कर्तव्या ।	चिन्ता गर्नु पर्दैन ।
१३९	तेन किमपि न भवति ।	त्यसले केहि हुँदैन ।
१४०	सः सर्वदा अप्रयोजकः ।	त्यस्को कहिल्यै काम छैन (नालायक)
१४१	प्रयोजनम् एव नास्ति ।	कामै (उद्देश्य) छैन ।

१४२	पुनरपि एकवारं प्रयत्नं कुर्मः ।	फेरी पनि एकचोटि कोसिस गरौं ।
१४३	मौनम् एव उचितम् !	नबोल्दा नै ठिक छ !
१४४	तद्विषये अहं किमपि न जानामि	त्यो विषयमा म केहि पनि जान्दिन ।
१४५	विचिन्त्य एव वक्तव्यम् ।	सौँचेर मात्र बोल्नु पर्छ ।
१४६	तर्हि समीचीनम् ।	त्यसो भए राम्रो ।
१४७	एवं चेत् कथम् ?	यस्तो हो भने कसरी ?
१४८	मां किञ्चित् स्मारयतु ।	मलाई केहि सम्झाऊ ।
१४९	भवन्तम् अहं सम्यग् जानामि ।	तिमीलाई म राम्ररी चिन्छु ।
१५०	तदानीम् एव अहम् उक्तवान् खलु	त्यतिखेर नै मैले भनेको थिएँ नि !

१०

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१५१	सर्वे प्रश्नं पृच्छन्ति स्म ।	सवैले प्रश्न सोदधये ।
१५२	पूर्वमेव आगन्तव्यम् आसीत् ।	पहिले नै आउनु थियो ।
१५३	मया दातव्यम् नासीत् ।	मैले दिनु थिएन ।
१५४	सुन्दरं करणीयं आसीत् ।	राम्रो गर्नु थियो ।
१५५	यदि इच्छति तर्हि स्वीकरोतु ।	यदि चाहन्छौ भने लेऊ ।
१५६	पश्यामि किं साध्यम् !	हेरौं के गर्नु छ !
१५७	अहं विमानयानेन गमिष्यामि ।	म जहाज द्वारा जानेछु ।
१५८	भवान् तेन सह आगच्छतु ।	तिमी उनको साथमा आउनु ।
१५९	भवता विना कार्यं न भवति (भवत्या -स्त्री)	तिमी विना काम हुँदैन ।
१६०	एतद् भोजनानन्तरं कुर्मः ।	यो भोजन पछि गरौंला ।
१६१	कस्मिन् समये गन्तव्यम् ?	कुन समयमा जाने ?
१६२	समये आगच्छतु ।	समयमा आउनु ।
१६३	रविवासरे कः दिनाङ्कः ?	रविवार कति गते हो ?
१६४	पञ्चदशदिनाङ्के कः वासरः ?	पन्ध्रगते कुन बार हो ?
१६५	षडृतः अष्टपर्यन्तम् ।	६ देखि ८ सम्म ।

११

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१६६	कदा उक्तवान् ?	कहिले भन्यौ ?
१६७	यत् किमपि भवेत् !	जे भए पनि हओस् !
१६८	सः बहु समीचीनः ।	ऊ धेरै राम्रो ।
१६९	भवान् कीदृग् अस्ति ?	तिमी कस्तो छौ ।

१७०	सः बहु रुक्षः अस्ति ।	ऊ धेरै रुखो छ ।
१७१	तद्विषये चिन्ता मास्तु ।	त्यो विषयमा चिन्ता गर्नु पर्दैन ।
१७२	तथैव इति न नियमः ।	त्यस्तै प्रकारले यो नियम होइन ।
१७३	कर्तुं शक्यते किञ्चित् समयः अपेक्षते	गर्न सकिन्छ तर केहि समय लाग्छ ।
१७४	एतावत् तु कृतवान् ।	यति त गर्यो ।
१७५	द्रष्टुम् एव न शक्यते ।	हेन नै सकिदैन ।
१७६	तत्रैव कुत्रापि स्यात् ।	त्यहि कतै होला ।
१७७	यथार्थं वदामि	यथार्थ भन्छु ।
१७८	एवं भवितुम् अर्हति	यस्तो हुन सक्छ ।
१७९	कदाचिद् एवमपि स्यात्	कहिले यस्तो नि हुन सक्छ ।
१८०	किम् अहं एतावद् अपि न जानामि	के म यति पनि जान्दिन ।

१२

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१८१	कः न इच्छति ।	कस्ले चाहँदैन ।
१८२	तत्र गत्वा किं करोति ।	त्यहाँ गएर के गर्छौ ।
१८३	पुनः आगच्छतु ।	फेरी आउनु ।
१८४	मां किम् अपि दुःखं नास्ति ।	मलाई केहि पनि दुःख छैन ।
१८५	एतत् न कष्टकरं ।	यो कठिन छैन ।
१८६	किम् आनीतवान् ?	के ल्यायो ?
१८७	भवन्तं कः उक्तवान् ?	तिमीलाई कस्ले भन्यो ?
१८८	किञ्चिदनन्तरम् आगच्छेत् ।	केहि समयमा आउला !
१८९	प्रायः तथा न स्यात् ।	प्रायः त्यस्तो नहोला ।
१९०	चिन्ता मास्तु श्वः ददातु	केहि छैन भोली दिँदा हुन्छ ।
१९१	अद्य आसीत् किम् ?	आज थियो र ?
१९२	अवश्यम् आगमिष्यामि	अवश्य आउनेछु ।
१९३	किं त्वं चन्द्रः अस्ति ?	के तिमी चन्द्र हो ,
१९४	किमर्थं एवं जातम् ।	किन यस्तो भयो ।
१९५	किं तत्र आसीत् ?	के त्यहाँ थियो ?

१३

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
१९६	किमपि उक्तवान् किम् ?	केहि भन्यो र ?
१९७	कृतः आनीतवान् ?	कहाँ देखि ल्यायो ?

१९८	अन्यत् किमपि कार्यं नास्ति ?	अरु केहि काम छैन ?
१९९	मम वचनं शृणोतु !	मेरो कुरा सुन !
२००	एतत् सत्यं खलु !	यो ठिक हो नि !
२०१	तद् अहम् अपि जानामि ।	त्यो मलाई पनि थाहा छ ।
२०२	तावद् न आवश्यकं ।	त्यति आवश्यक छैन ।
२०३	यथेष्टम् अस्ति ।	चाहेजति छ ।
२०४	भवतः अभिप्रायः कः ?	तिमीले भन्न खाजेको के ?
२०५	तस्य किं कारणम् !	त्यसको के कारण !
२०६	स्वयम् एव करोति किम् ?	के आफैं (स्वयं) गर्छौ ?
२०७	तद् मह्यं न रोचते ।	त्यो मलाई मन पर्दैन ।
२०८	यद् अस्ति तद् एव वदति ।	जे हो त्यहि नै भन्छ ।
२०९	अन्यथा बहु कष्टम् भवति ।	नत्र भने धेरै दुःख हुन्छ ।
२१०	किमर्थं पूर्वं न उक्तवान् ।	किन पहिला भनेनौ ?

१४

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
२११	स्पष्टं न जानामि ।	स्पष्ट थाहा छैन ।
२१२	निश्चयः नास्ति	निश्चय छैन ।
२१३	भवान् कुत्र आसीत्	तिमी कहा थियो ।
२१४	भीतिः मास्तु ।	न डराउ ।
२१५	भयस्य कारणं नास्ति ।	डराउनलाई कारण छैन ।
२१६	तद् अहं बहु इच्छामि	त्यो म धेरै चाहन्छु ।
२१७	कियद् लज्जास्पदम्	कति लाज लाग्दो ।
२१८	एषः मम दोषः न ।	यो मेरो दोष होइन ।
२१९	सार्धं गच्छामः	सँगै जाऊँ ।
२२०	सः शीघ्रकोपी अस्ति ।	त्यो छिटो रिसाउछ ।
२२१	आगतः एषः बराकः ।	दयाको पात्र आयो ।
२२२	युक्ते समये आगतवान्	ठिक समयमा आयो ।
२२३	बहु जल्पति भोः	धेरै बोल्छौ हँ ।
२२४	एषा केवलं किम्बदन्ति	यो त भनाइ मात्र हो ।
२२५	किमपि न भविष्यति	केहि पनि हुँदैन ।

१५

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
---------	---------	--------

२२६	एवम् एव आगतवान् ।	त्यत्तिकै आएको हो
२२७	विना कारणं किमर्थं गन्तव्यम् !	कारण विना किन जानु !
२२८	भवतः वचनं सत्यम् ।	तिम्रो कुरा ठिक हो ।
२२९	कः मम वचनं श्रुणोति ?	कसैले मैले भनेको सुन्छ ?
२३०	तदा किमपि न स्फुरितम् ।	त्यतिबेला केहि पनि आएन ।
२३१	किमर्थं तावती चिन्ता !	किन त्यति धेरै चिन्ता !
२३२	भवतः किं कष्टम् अस्ति ?	तिमीलाई केहि दुःख छ ?
२३३	अहं संस्कृतं किञ्चित् जानामि ।	मलाई हल्का संस्कृत भाषा आउँछ ।
२३४	अहं संस्कृतेन सम्भाषणं करोमि	म संस्कृत भाषामा बोल्छु ।
२३५	सम्भाषणेन भाषाभ्यासः शीघ्रं भवति ।	बोली राख्दा भाषाछिटो आउँछ ।
२३६	संस्कृतं नेपालस्य सांस्कृतिक भाषा अस्ति	संस्कृत नेपालको सांस्कृतिक भाषा हो ।
२३७	गुरुवः पाठं पाठयन्ति ।	गुरुजीले पाठ पढाउनुहुन्छ ।
२३८	सर्वे कन्दुकं क्रीडन्ति ।	सबै बल खेल्छन् ।
२३९	विद्यालयस्य समीपे मार्गः अस्ति ।	विद्यालयको नजिकै बाटो छ ।
२४०	पठति चेत् तु सम्यक् !	पढ्ने भएत राम्रो !

१६

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
२४१	अहं किमपि कर्तुं शक्नोमि ।	म केही गर्न शक्छु ।
२४२	तव गृहं कुत्र अस्ति ?	तिम्रो घर कहाँ हो ?
२४३	भवान् किम् पठति ?	तिमीले के पढ्छौ ?
२४४	खादितुं हिंङतु ।	खान हिङ ।
२४५	कार्यकरणाय समयः अभवत् ?	काम गर्ने समय भयो ?
२४६	एतत् कार्यं कस्य अस्ति ?	यो काम कस्को हो ।
२४७	कति आर्जितवान् ?	कति कमायो ।
२४८	पठनाय गच्छामः ।	पढ्न जाऔं ।
२४९	शीघ्रं स्वच्छतां करोतु ?	छिटो सफा गर ।
२५०	पुष्पम् अवचीय आनयतु ?	फूल टिपेर ल्याऊ ।
२५१	भवन्तं किम् अभवत् ?	तिमीलाई के भएको छ ।
२५२	सर्वे जनाः सन्ध्यायां हिंङन्ताम् ।	सबै सन्ध्यामा हिँड ।
२५३	सर्वे आरातिं कियाम् आगच्छन्तु ।	सबै आरतिमा आऊ ।
२५४	मन्दिरं गच्छामः ।	मन्दिर जाऊं ।
२५५	अस्माभिः मिलित्वा वसनीयम्	हामीहरु मिलेर बस्नुपर्छ ।

१७

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
२५६	आश्रमं मलिनं मा करोतु ।	आश्रममा फोहर नगर ।
२५७	प्रसादं वितरयतु ।	प्रसाद(भात) बाँड ।
२५८	पात्राणि प्रक्षालयतु ।	भाँडा माफ्न ।
२५९	अद्य अवकाशः अस्ति ?	आज विदा हो ?
२६०	चिपिटान्नं खादितुम् आगच्छतु ।	चिउरा खान आऊ ।
२६१	स्वस्य कार्यं पूर्णं करोतु ।	आफ्नो काम पुरा गर ।
२६२	के के रुग्णाः सन्ति ?	को-को विरामी छन् ।
२६३	किं कुर्वन् अस्ति ?	के गर्दै छौ ?
२६४	दुग्धं स्वीकृत्य आगच्छतु ।	दुध लिएर आऊ ।
२६५	एषा स्थालिका कस्य अस्ति ?	यो थाल कस्को हो ।
२६६	भवतां चषकं कुत्र अस्ति ?	तिमीहरुको गिलास खोइ
२६७	साकामन्यां करोतु ।	साग(तरकारी) अमन्या(काट्नु) कस्ले गर्छ ।
२६८	कः पाचयति ?	कस्ले पकाउछ ?
२६९	विद्यालयात् सर्वान् आह्वयतु ।	विद्यालयबाट सबैलाई बोलाऊ ।
२७०	पाठं वदतु ।	पाठ बोल ।

१८

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
२७१	कोलाहालं मा कुरु ।	हल्ला नगर ।
२७२	पुस्तकं दृष्ट्वा वदतु ।	पुस्तक हेरेर भन ।
२७३	श्रेष्ठजनस्य आदरं करोतु ।	आफुभन्दा ठूलोको आदर गर ।
२७४	दीपं निर्वापयतु ।	बत्ति बन्द गर ।
२७५	अन्येन सह नर्म मा करोतु ।	अरुलाई न जिस्काउ ।
२७६	अनुजाय प्रेम करोतु ।	सानोलाई माया गर ।
२७७	गुरुवः कदा आगमिष्यन्ति ।	गुरुजी कहिले आउनुहुन्छ ।
२७८	अद्य न पठामः किम् ?	आज पढ्ने होइन र ?
२७९	सर्वान् पाठः कण्ठस्थः अस्ति ?	सबैलाई पाठ कण्ठस्थ छ ?
२८०	एतत् पुस्तकं कस्य अस्ति ?	यो पुस्तक कस्को हो ?
२८१	पुस्तकं न त्यजतु ।	पुस्तक न फ्याँक !
२८२	स्वामिनः बहिः गतवन्तः सन्ति ।	स्वामीजी बाहिर जानुभएको छ ।
२८३	खादित्वा सार्धं उत्तिष्ठन्तु ।	खाएपछि सँगै उठ ।
२८४	एषा कस्य तिलकपेटिका अस्ति ?	यो कस्को तिलक पेट्टी हो ।
२८५	केऽपि विद्यालयं न गच्छन्तु ।	कोइ पनि विद्यालय न जाऊ ।

१९

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
२८६	सर्वे जनाः अनुशासने तिष्ठन्तु ।	सबै जना अनुशासनमा बस ।
२८७	घण्टां वादयतु ।	घण्टी बजाऊ ।
२८८	तस्मै सहयोगं करोतु ।	उसलाई सहयोग गर ।
२८९	संध्यायां तथा आरतीक्यां के के न आगतवन्तः ?	सन्ध्यामा र आरतीमा को को आएनन् ?
२९०	नद्यां मा (न) गच्छतु ।	नदीमा नजाऊ ।
२९१	प्रसादं (ओदनं) खादितवान् ?	प्रसाद (भात) खानु भयो ?
२९२	प्रसादं खादितुं किमर्थं न गतवान् ?	प्रसाद खान किन नगएको ।
२९३	बुभुक्षा अस्ति वा नास्ति ?	भोग लाग्यो कि लागेन ।
२९४	नारायणी नदी वर्धते ।	नारायणी नदी बढेकी छिन् ।
२९५	समीचीनम् अस्ति ?	राम्रै छ ?
२९६	अधिकाः जनाः आगताः सन्ति ।	धेरै मान्छेहरु आएका छन् ।
२९७	तस्मै प्रसादं (ओदनं) ददातु ।	उसलाई प्रसाद (भात) देउ ।
२९८	भवन्तः गृहात् कदा आगमिष्यन्ति ?	तिमीहरु घरबाट कहिले आउनेछौ ।
२९९	किमर्थं बिलम्बः भोः ?	किन ढिलो आएको ?
३००	सः कदा आगच्छति ?	त्यो कहिले आउछ ?

२०

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
३१६	शठः विद्वज्जनाय द्रुह्यति ।	मूर्खले विद्वान् मान्छेको द्रोह गर्छ ।
३१७	तस्मै किमर्थं द्रुह्यति ?	त्यस्को किन द्रोह गर्छौ ?
३१८	अलं जल्पनेन ।	भयो ! धेरै बोलियो ।
३१९	अलं अधिकखादनेन ।	भयो ! धेरै खाइयो ।
३२०	रामः लेखन्या लिखति ।	राम कलमद्वारा लेख्छ ।
३२१	जलेन विना मत्स्यः न जीवति ।	जल विना माछा बाँच्दैन ।
३२२	मया सह कः गच्छति ?	म सँग को जान्छ ।
३२३	भवता सह अहं गच्छामि ,	तिमीसँग म जान्छु ।
३२४	केन सह गृहं गच्छति ?	को सँग घर जान्छौ ।
३२५	मात्रा सह गच्छामि ?	आमा सँग जान्छु ।
३२६	मया सदृशः कृष्णः अस्ति ।	म जस्तै कृष्ण छ ।
३२७	भवता सदृशः कः अस्ति ?	तिमी जस्तो को छ ?
३२८	कृष्णं निकषा गोप्यः गच्छन्ति ।	कृष्णको नजिकमा गोपीहरु जान्छन् ।
३२९	गुरुं निकषा विद्यार्थिनः सन्ति ।	गुरुजीको नजिकमा विद्यार्थीहरु छन् ।
३३०	मन्दिरम् अभितः भक्ताः सन्ति ।	मन्दिरको अगाडि भक्तहरु छन् ।

२२

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
३०१	आसनं कुत्र अस्ति ?	आसन कहाँ छ ।
३०२	आसनं स्वीकृत्य आगच्छतु ।	आसन लिएर आऊ ।
३०३	रामाय नमः ।	रामलाई नमस्कार
३०४	भवते नमः ।	हजुरलाई नमस्कार
३०५	चन्द्राय नमः ।	चन्द्रलाई नमस्कार
३०६	भवते किं रोचते ।	तिमीलाई के मन पर्छ ।
३०७	मह्यम् आम्रफलं रोचते ।	मलाई आम्र मन पर्छ ।
३०८	कृष्णाय वंशी रोचते ।	कृष्णलाई बाँसुरी मन पर्छ ।
३०९	रामः रावणाय कुध्यति ।	राम रावणसँग रिसाउँछन् ।
३१०	भवान् कस्मै कुध्यति ?	तिमी को सँग रिसाउँछौ ।
३११	अहं शठाय कुध्यामि ।	म मूर्ख सँग रिसाउँछु ।
३१२	विष्णुः भक्तेभ्यः वरं ददाति ।	विष्णु भगवानले भक्तलाई वर दिनुहुन्छ ।
३१३	पिता पुत्राय चाकलेहं ददाति ।	बुबाले छोरालाई चकलेट दिनुहुन्छ ।
३१४	भवान् मह्यं किं ददाति ?	तिमीले मलाई के दिन्छौ ?
३१५	अहं तुभ्यं कदलीफलं ददामि ।	म तिमीलाई केरा दिन्छु ।

२१

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
३३१	चत्वारः वेदाः सन्ति ।	चार वेद छन् ।
३३२	अष्टादशपुराणानि सन्ति ।	अठार पुराणहरु छन् ।
३३३	वयं शुक्लयजुर्वेदाध्यायिनः ।	हामी शुक्लयजुर्वेद पढ्छौ ।
३३४	परोपकारं कृत्वा वै प्राप्यते फलमुत्तमम् ।	परोपकार गर्नाले पाइन्छ फल सुन्दर ।
३३५	पञ्च पञ्च योजने दश भवति ।	पाँच पाँच जोड्दा दश हुन्छ ।
३३६	जलविन्दु निपातेन क्रमशः पूर्यते घटः ।	विन्दु विन्दु हुँदा जम्मा भरिन्छ जलले घडा ।
३३७	बालानां रोदनं बलम् ।	बालक को बल रोदन ।
३३८	लिखितमपि ललाटे प्रोज्झितं कः समर्थः ।	लेखेको छ निधारमा मेट्न पो कस्ले सक्छ ।
३३९	यादृशी भावना यस्य सिद्धिर्भवति तादृशी ।	जस्को छ भावना जस्तो हुन्छ सिद्धि पनि त्यसै ।
३४०	धर्मो रक्षति रक्षित ।	रक्षा गर धर्मलाई रक्षा गर्ने छ धर्मले ।
३४१	नास्ति विद्या समं धनम् ।	छैन विद्या सम धन ।
३४२	विद्याधनं सर्वधनप्रधानं ।	विद्या हो सबै धनमा प्रधान ।
३४३	विद्यार्थी चेत् त्यजेत् सुखम् ।	विद्या चाहन्छ जस्ले नि ! त्यागोस् त्यस्ले सदा सुख ।
३४४	विलम्बे कार्यहानि स्यात् ।	ढिलो हुँदा हुन्छ हानी ।
३४५	शीलं परं भूषणम् ।	शील हो परम भूषण ।

२३

संवादमाला

क्र.सं.	संस्कृत	नेपाली
३४६	गुरुं अभितः विद्यार्थिनः गच्छन्ति ।	गुरुको अगाडि विद्यार्थीहरु जान्छन् ।
३४७	गृहस्य परितः पुष्पाणि सन्ति ।	घरको वरिपरि फूलहरु छन् ।
३४८	कृष्णात् परं किमपि तत्त्वमहं न जाने ।	कृष्ण भन्दा अरु केहि पनि जान्दिन ।
३४९	गुरोः छात्राः बिभ्यन्ति ।	गुरुसँग छात्रहरु डराउछन् ।
३५०	वृद्धस्य मुखात् सृणिका पतति ।	वृद्धको मुखबाट च्याल भर्छ ।
३५१	पापात् बिभ्यतु ।	पापसँग डराऊ ।
३५२	रामस्य पिता दशरथः अस्ति ।	रामको बुबा दशरथ हुन् ।
३५३	मम पितुः नाम मदनः अस्ति ।	मेरो बुबाको नाम मदन हो ।
३५४	मम मातुः नाम गीता अस्ति ।	मेरो आमाको नाम गीता हो ।
३५५	मम भगिन्याः नाम सीता अस्ति ।	मेरो दिदीको नाम सीता हो ।
३५६	गणेशस्य कृते मोदकं ददातु ।	गणेशका लागि लड्डु देऊ ।
३५७	रामचन्द्रः भगवते प्रसादं अर्पयति ।	रामचन्द्रले भगवानलाई प्रसाद अर्पण गर्छ ।
३५८	विद्यालये बालकृष्णः अग्रजः पाठयति ।	विद्यालयमा बालकृष्ण दाईले पढाउनु हुन्छ ।
३५९	मन्दिरे भगवन्तः सन्ति ।	मन्दिरमा भगवान् हुनुहुन्छ ।
३६०	रे रावण ! रामाय सीतां ददातु ।	(रिसाएर) हे रावण रामलाई सीता देऊ ।

३६

खाद्यवस्तु

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१	तण्डुलः	चामल	१६	यवः	जौ
२	सुपः	दाल	१७	मुद्गः	मुङ्ग
३	शर्करा	चीनी	१८	तिलः	तिल
४	आर्द्रकम्	अदुवा	१९	सर्षपः	सर्पू
५	हरिद्रा	वेसार(हल्दि)	२०	धान्यम्	धान
६	लवणम्	नुन	२१	आढकी	आरहरको दाल
७	कटुवीरा	खुर्सानी	२२	अणुः	वासमति चामल
८	जीरः	जीरा	२३	मसूरः	मसुराको दाल
९	पञ्चस्फुरणम्	पञ्चफुरण	२४	तैलम्	तेल
१०	चणकः	चना	२५	गोधूमः	गहुँ
११	कलायः	मटर	२६	आलुकम्	आलु
१२	कोद्रवः	कोदो	२७	वृन्ताकम्	वैगुन(भेन्टा)
१३	चणकचूर्णम्	वेसन	२८	वास्तुकम्	वेथेको साग
१४	पिष्टम्	पिठो	२९	रामकेशातकी	भिण्डि
१५	प्रियङ्गुः	बाजरा	३०	धान्याकम्	धनिया

२५

खाद्यवस्तु (सागवाचकशब्दहरुको बोट कहदामा उक्तशब्दमा तर जोडिनु यथा गोजिह्वातरः)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
३१	गोजिह्वा	फुलगोभि	४६	जम्बीरम्	नीम्बु
३२	गूञ्जनम्	गाजर	४७	पालङ्गी	पालक
३३	कन्दशाकम्	गांठगोभि	४८	हरितम्	बन्दागोभि
३४	हिङ्गुः	हिङ्ग	४९	पटोलः	परवर
३५	कुष्माण्डः	कुपिण्डो	५०	अजगन्धः	पुदीना
३६	कर्कटी	काँका	५१	पल्लाण्डः	प्याज
३७	कारवेल्लम्	तिते करेला	५२	मधुरा	सौंफ
३८	पनसम्	कटहर	५३	सिम्बा	सिमि
३९	कुन्दरुः	कुन्दुक	५४	शकरकन्दः	गंजी(सखरखण्ड)
४०	लसुनम्	लसुन	५५	महाकटुवीरा	शिमलामिर्च
४१	तुम्बी	लौका	५६	श्रृंगाटकम्	सिंगडा
४२	वनमुद्गः	बोडि	५७	रक्तत्वचा	टमाटर
४३	छत्राकम्	च्याउ	५८	कोशातकी	तोरइ
४४	मूलकम्	मुला	५९	दारुसिता	दालचिनी
४५	घोषकः	घिरोलाक	६०	दीपनी	मेथीको साग

२६

खाद्यवस्तु

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
६१	जातीकोषः(शः)	जाइफल	७६	जम्बीरः	ज्यामिर
६२	दुग्धम्	दुध	७७	मधुकर्कटी	मेवा
६३	दधि	दहि	७८	दुःस्पर्शः	सिस्नो
६४	तक्रम्	मोइ(मठ्ठा)	७९	कटफलः	काफल
६५	दीप्यकम्	ज्वानो	८०	कमुकः	किम्बू
६६	इक्षुः	उँखु	८१	कुचिका	कुराउनी
६७	ताम्बूलम्	सुपारी	८२	कदम्बः	कदम
६८	नारिकेलः	नरिवल	८३	खर्जूरः	खजूर
६९	लवङ्गम्	ल्वाङ	८४	तिन्तिडी	तित्री(अमिलो)
७०	एला	अलैची	८५	सेवफलम्	स्याऊ
७१	साकमयम्	सिन्की	८६	तापसतरुः	चिउरी
७२	मदिरा	रक्सी	८७	आमलकी	अमला
७३	भस्मगन्धिनी	शीतलचीनी	८८	द्राक्षाफलम्	अंगुर
७४	तामलकी	भुँइ अमला	८९	हरीतकी	हरो
७५	कोविदारः	कोईराला	९०	फिरङ्गरोटिका	पाउरोटि

२७

खाद्यवस्तु (फलवाचकशब्दहरुको वृक्ष कहदामा उक्तशब्दमा वृक्ष जोडिदिनु यथा लोमशवृक्षम्)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
९१	पिप्पली	पिपला	१०६	भूचणकम्	बदम
९२	चक्रम्	भक्किम्लो	१०७	घृतम्	घ्यू
९३	चक्रिका	चरिअमीलो	१०८	बदरीफलम्	बयर
९४	लोमशफलम्	लिच्ची	१०९	बटका	पानीपुरी
९५	चिपिटान्नम्	चिउरा	११०	पूरिका	पूरी
९६	कदलीफलम्	केरा	१११	खण्डरोटिका	फिनीरोटी
९७	आम्रफलम्	आँप	११२	चाकलेहम्	चकलेट
९८	आम्रातकः	अमौरा	११३	गुडः	गुण, भेली
९९	आम्रह्वयम्	अम्बा	११४	धान्याचूणम्	मसला
१००	भूपनसम्	भुइँ कटहर	११५	चायपत्रम्	चियापत्ति
१०१	अवलेह्यम्	अचार	११६	मुनिप्रियम्	तरुल
१०२	लेह्यम्	चट्नि	११७	विषः	विष
१०३	कटुतुम्बी	फर्सि	११८	मर्कटान्नम्	मकै
१०४	नारङ्गफलम्	सुन्तला	११९	गोधूमः	गहुँ
१०५	कृण्डलीनी	जेरी	१२०	मोदकम् (कः)	लड्डु

२८

रागस्वादमनुष्यविषेणवाचकाः शब्दाः (अत्र सर्वेशब्दाः विषेणवाचकाः)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१२१	रक्तः	रातो	१३६	वामनः	पुट्के
१२२	श्वेतः	सेतो	१३७	उन्नतः	ठूलो
१२३	पीतः	पहेलो	१३८	कृशः	पातलो
१२४	कृष्णः	कालो	१३९	पीनः	मोटो
१२५	हरितः	हरियो	१४०	खञ्जः	लङ्गडो
१२६	चित्रः	छिर्के मिर्के	१४१	बधिरः	बहिरो
१२७	कपिलः	कैलो	१४२	कुकरः	डुँडो
१२८	मधुरः	गुलीयो	१४३	केकरः	डेरो
१२९	अम्लः	अमिलो	१४४	शैशवम्	शिशु अवस्था
१३०	लवणः	तुनीलो	१४५	कौमारः	५ वर्ष सम्मको अवस्था
१३१	कटुः	पिरो	१४६	पौगण्डः	१० वर्ष सम्मको अवस्था
१३२	तिक्तः	तितो	१४७	कैशोरः	१५ वर्ष सम्मको अवस्था
१३३	कषायः	टर्हो	१४८	मल्लः	पहलवान्
१३४	मिश्रितः	सवै मिलेको	१४९	गोलः	डल्लो
१३५	सुन्दरः	सुन्दर	१५०	काणः	अन्धो

२९

सम्बन्धविशेषः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१५१	पितामही	घरको हजुरआमा	१६६	मातामही	मामाघरको हजुरआमा
१५२	पितामहः	घरको हजुरबुबा	१६७	मातामहः	मामाघरको हजुरबुबा
१५३	पिता	बाबा	१६८	देवरः	देवर
१५४	माता	आमा	१६९	पैतृव्यः	ठूलो-सानो बुबाको छोरा (भतिजा)
१५५	पितृव्यः	ठूलोबुबा (काका)	१७०	श्वश्रूः	सासू
१५६	पितृव्या	ठुलीआमा (काकी)	१७१	श्वशुरः	ससुरा
१५७	मातुलः	मामा	१७२	पौत्रः	नाति
१५८	मातुलानी	माईजू	१७३	पौत्री	नातिनी
१५९	अनुजः	भाई	१७४	जामाता	ज्वाँई
१६०	अग्रजः	दाई	१७५	पत्नी	पत्नी
१६१	आवुक्तः	भिनाजु	१७६	पतिः	पति
१६२	भगिनी	दिदी	१७७	याता	चौरानी-जेठानी
१६३	भगिनेया	भान्जी	१७८	मातृष्वसा	ठुली-सानो आमा
१६४	भगिनेयः	भान्जा	१७९	पितृष्वसा	फुपू
१६५	अनुजा	बहिनी	१८०	विमाता	सौतेनी आमा

३०

सम्बन्धस्तथा शरीरावयवः विशेषः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१८१	पुत्रः	छोरा	१९६	मुखम्	मुख
१८२	पुत्री	छोरी	१९७	मस्तिष्कः	दिमाग
१८३	श्यालः	शाला	१९८	भ्रूः	आखिभौं
१८४	सहजः	सहोदर दाजुभाइ	१९९	केशः	कपाल
१८५	भ्रातृजाया	भाउजु	२००	शमश्रुः	जुडा, दाहि
१८६	भ्रातृजः	दाइ-भाइको छोरी	२०१	त्वचा	छाला
१८७	स्नुषा	बहारी	२०२	तिलः	कोठी
१८८	दौहित्रः	छोरीको छोरा	२०३	नखः	नङ्ग
१८९	भ्रातृजः	दाइको छोरा	२०४	वक्षः	छाँती
१९०	दम्पती	पतिपत्ति	२०५	बुक्का	मुटु
१९१	शिरः	शिर	२०६	हृदयम्	कलजो
१९२	नेत्रम्	आँखा	२०७	पिञ्जुषम्	कानेगुजी
१९३	कर्णः	कान	२०८	दूषिका	कचेरा
१९४	नासिका	नाक	२०९	सिंघाणम्	सिंगान
१९५	कण्ठः	घाँटी	२१०	सृणिका	न्याल

३१

शरीरावयवः विशेषः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
२११	नाभिः	नाभि	२२६	अङ्गुष्ठः	बुढिऔला
२१२	नाडी	नसा	२२७	तर्जनी	चोरऔला
२१३	अन्त्रम्	आन्द्रा	२२८	मध्यमा	माभिऔला
२१४	लघुशङ्खा (मुत्रम्)	मुत्र	२२९	अनामिका	साइलीऔला
२१५	दीर्घशङ्खा (विष्टा)	दिशा	२३०	कनिष्ठिका	कान्छीऔला
२१६	शिरोस्थिः	खप्पर	२३१	क्रोडः	काख
२१७	अस्थि	हड्डि	२३२	गुदा	मलद्वार
२१८	पार्श्वः	कोखा	२३३	उपस्थः	मुत्रद्वार
२१९	शरीरम्	शरीर	२३४	वसा	बोसो
२२०	कटिः	कम्मर	२३५	रुदिरम्	रगत
२२१	उदरम्	पेट	२३६	कृकाटिका	रुद्रघण्टी
२२२	हस्तम्	हात	२३७	मेरुदण्डः	मेरुदण्ड
२२३	कर्पूरः	कुईनो	२३८	ललाटम्	निधार
२२४	प्रगण्डः	पाखुरा	२३९	स्कन्धः	काँध
२२५	अङ्गुली	औला	२४०	मुखम्	मुख

३२

शरीरधारकः, रोगविशेषश्च (धारण र रोग विशेष)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
२७१	मेहदी	मेन्दी	२८६	दद्रूः	दाद
२७२	विलेपनम्	सेन्ट	२८७	श्लेष्मा (मन्)	कफ
२७३	छद्मलोमः	नक्कली कपाल	२८८	पीनसः	पीनास
२७४	श्रृङ्खलम्	कम्मरको सिक्कि	२८९	क्षवः	छिक्का
२७५	तिलकम्	टिका	२९०	कासः	खोकि
२७६	सिन्दुरम्	सिन्दुर	२९१	शोथः	शुनीनु
२७७	कुण्डलम्	कुण्डल	२९२	किलासम्	दुभि
२७८	अङ्गुलीयकम्	अउँठी	२९३	कच्छुः	लुतो
२७९	आभूषणम्	गहना	२९४	खर्जूः/कण्डूया	चलाउनु
२८०	किरीटम्	मुकुट	२९५	व्रणः	घाऊ
२८१	कङ्कणम्	चुरा, बाला	२९६	कुष्ठम्	कुष्ठरोग
२८२	धौतवस्त्रम्	धोती	२९७	अर्शः	हर्षरोग
२८३	कराङ्कुशम्	कुर्ता	२९८	वमथुः	वान्ता (उल्टि)
२८४	रोगः	रोग	२९९	ज्वरः	ज्वरो
२८५	रुग्णः	विरामी	३००	अश्मरी	पत्थरीरोग

३४

शरीरधारणविशेषः (शरीरमा धारण गर्ने वस्तु विशेष)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
२४१	दन्तः	दाँत	२५६	कटिपट्टः	बेल्ट
२४२	दन्तपाली	गिजा	२५७	शिरस्त्रः	टोपि
२४३	ओष्ठः	ओठ	२५८	साटिका	सारि
२४४	जिह्वा	जिब्रो	२५९	अन्तर्वस्त्रम्	अन्डरवेर
२४५	अञ्जलिः	अञ्जली	२६०	पादत्राणम्	चप्पल
२४६	कपोल	गाला	२६१	पादकोषः	मोजा
२४७	कवरी	चुल्हा	२६२	उपानत्	जुत्ता
२४८	शिखा	शिखा	२६३	हस्तकोषः	पञ्जा
२४९	जटा	कपालकोजटा	२६४	उपनेत्रम्	चश्मा
२५०	श्रृङ्गारम्	श्रृङ्गार	२६५	उरुकम्	पाइन्ट
२५१	युतकम्	सट	२६६	नासाभरणम्	बुलौखि
२५२	कराङ्कुशम्	कुर्ता	२६७	स्वेदकम्	स्विटर
२५३	कण्ठहारम्	सिक्की	२६८	उपवस्त्रम्	ओढ्ने वस्त्र
२५४	चण्डातकम्	लेहङ्गा	२६९	नूपुरम्	पाउजू
२५५	चोलः	चोलो	२७०	वासयोगः	सेन्ट

३३

पाकशालाविशेषः (भान्छा विशेष)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
३०१	आच्छादकम्	ढक्कन(ढाकनेवस्तु)	३१६	आनीलचुल्ली	ग्याँसचुलो
३०२	दर्भिः	डाडु	३१७	अग्निकोषः	सिलिन्डर
३०३	समदर्भिः	पनियो	३१८	चुल्ली	चुलो
३०४	कटाहः	कराही	३१९	कांस्यम्	कटौरा
३०५	स्थालिका	थाली	३२०	पर्युषितम्	वासि प्रसाद
३०६	चमसः	चम्चा	३२१	जलधानी	लोटा
३०७	संदशिका	चिम्टा	३२२	अग्निशलाका	सलाई
३०८	चसकम्	गिलास	३२३	दीपशलाका	लाईटर
३०९	वेल्लनम्	वेलना	३२४	ऋजीषम्	तावा
३१०	वेल्लनपीठम्	चक्ला (चौका)	३२५	कर्करी	करुवा
३११	त्रिपादचुल्ली	ओदान	३२६	पानभाजनम्	अंखरा (लोटा)
३१२	शोधनी	चिया छान्ने भाँडो	३२७	उलूखलम्	ओखल
३१३	वास्वस्थाली	कुक्कर	३२८	शूर्पम्	नाइला
३१४	रन्ध्रसमदर्भिः	भाँफर	३२९	चालनी	चाल्नी
३१५	आनीलदीपः	ग्याँसको लाइट	३३०	कुतूः	तेल राख्ने पात्र

३५

जीवजन्तुविशेषः (जीवजन्तु विशेष)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
३३१	शङ्खः	शङ्ख	३४६	सिंहः	सिंह
३३२	शम्बूका	घोँघि	३४७	व्याघ्रः	बाघ
३३३	मण्डूकः	भ्यागुता	३४८	अजगरः	अजिङ्गर
३३४	शुनकः	कुकुर	३४९	गौः/धेनुः	गाई
३३५	कर्कटः	गँगटो	३५०	वृषभः	गोरु
३३६	वराहः	वनको शूँगर	३५१	अजः	बाखा
३३७	शूकरः	शूँगर	३५२	अजा	बाखी
३३८	नागः/सर्पः	सर्प	३५३	गन्धमूषकः	छुचुन्रो
३३९	गवयः	नील गाई	३५४	गृहगोधिका	छिपकली
३४०	नकुलः	न्याउरी मुसा	३५५	मूषकः	मूसा
३४१	शल्यः	दुमिस	३५६	पिपीलिका	कमिला
३४२	मेघः	भैंडा	३५७	जलाश्वः	जलगैडा
३४३	श्रुगालः	श्याल	३५८	हरिणः	हरिण
३४४	चित्रकः	चितुवा	३५९	गर्दभः (रासभः)	गधा
३४५	करीरः	फट्याङ्गो	३६०	विडालः/मार्जारः	विरालो

३६

जीवजन्तुविशेषः (जीवजन्तु विशेष)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
३६१	चित्रासभः	जेब्रा	३७६	खद्योतः	जुनकिरी
३६२	वानरः/मर्कटः	वाँदर	३७७	भृङ्गारी	भ्याँउकिरी
३६३	विकटशृङ्गः	बाह्रसिङ्गा	३७८	मयूरः	मयूर
३६४	महिषी	भैंसी	३७९	कपोतः	परेवा
३६५	महिषः	राँगो	३८०	उलूकः	लाटोकोसेरो
३६६	भल्लूकः	भालु	३८१	चाषः	ठेउवा
३६७	क्रोष्टा/जम्बुकः	स्याल	३८२	कुक्कुटः	कुखुरा
३६८	वृश्चिकः	विच्छि	३८३	चटकः	भँगैरो
३६९	वनमानवः	वनमान्छे(चिम्पाञ्जी)	३८४	काकः	काग
३७०	अश्वः	घोडा	३८५	चिल्लः	चिल
३७१	मक्षिका	फिँगा	३८६	शुकः	सुगा
३७२	वरटा	ठूला फिँगा	३८७	क्रौञ्चः	कन्याङ्कुरड्
३७३	जतुका	चमेरा	३८८	बकः	बकुल्ला
३७४	हरिणः	हरिण	३८९	ऊर्णनाभः	माकुरा
३७५	चक्रवाकः	चखेवा	३९०	सारसः	सारस

३७

जीवजन्तुः तथा वृक्षविशेषः (जीवजन्तु तथा वृक्ष विशेष)

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
३९१	कर्कटः	गँगटो	४०६	जीवकः	विजयसाल
३९२	कच्छपः	कछुवा	४०७	सालः	साधारण साल
३९३	गण्डूपदः	गँडेउला	४०८	अर्जुनः	अर्जुन वृक्ष ,खरी
३९४	जलीका	जुका	४०९	तापसतरुः	चिउरी
३९५	शशकः	खरायो	४१०	शाल्मली	सिमल
३९६	मत्स्यः	माछा	४११	दाडिमपुष्पकः	गुरास
३९७	ग्राहः	गोही	४१२	खदिरः	खयर
३९८	भल्लूकः	भालु	४१३	शमी	शमी
३९९	पिपीलिका	कमिलो	४१४	सरलः	सल्ला
४००	पलाशः	पलाश	४१५	शिशपा	सिसौ
४०१	तालक्षः	ताड	४१६	चम्पकः	चाँप
४०२	निम्बः	निम	४१७	अशोकः	अशोक
४०३	पिप्पलः	पिपल	४१८	अर्कः	आँक
४०४	दूर्वा	दूवो	४१९	उदुम्बरः	डुम्री
४०५	मन्दारः	बकाइनो	४२०	अपामार्गः	दतिउन

३८

आधुनिकानि उपकरणानि

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
४२१	सुसांख्यः	कम्प्युटर	४३६	वसयानम्	गाडि (बस)
४२२	व्यजनम्	पञ्चा	४३७	वायुयानम्	जहाज
४२३	जङ्गमवाणी	मोबाइल	४३८	अन्तरिक्षयानम्	रकेट
४२४	ऊर्जातन्त्री	चार्जर	४३९	मिश्रकम्	मिक्चर
४२५	दूरदर्शनम्	टि.भि	४४०	कर्षकयन्त्रम्	डोजर
४२६	दूरचलः	रिमोट	४४१	वक्रदीपः	सि.एफ. यल ब्लप
४२७	पिञ्जः	वटन	४४२	विद्युद्दीपः	बल्ब
४२८	विद्युत्तकोषः	ब्याट्रि	४४३	विद्युत्	विजुली
४२९	टङ्कणयन्त्रम्	किबोर्ड	४४४	तन्त्री	तार
४३०	मूषकयन्त्रम्	माउस	४४५	आकाशवाणी	रेडियो
४३१	वाणीपत्रम्	सिम	४४६	धुम्रयानम्	रेल
४३२	स्मृतिपत्रम्	मेमोरी	४४७	समीकरः	आइरन
४३३	बाइकयानम्	मोटरसाइकल	४४८	नेयदीपः	लालटिन
४३४	द्विचक्रिका	साइकल	४४९	चित्रग्राहिणी	क्यामरा
४३५	क्षालनयन्त्रम्	कपडा धुने मेसिन	४५०	शीतकम्	फ्रीज

३९

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
४५१	देवः/देवता	देवता	४६६	तटम्	छेउ/तट
४५२	भूतः	भूत	४६७	समुद्रः	समुद्र
४५३	पिशाचः	पिशाच/प्रेत	४६८	आप्यम्	बरफ
४५४	नरः/मानवः	मानिस	४६९	आवर्तः	भुमरी
४५५	पृथिवी	पृथिवी	४७०		
४५६	जलम्	पानी	५७१	पङ्कम्	हिलो
४५७	वायुः	हावा	४७२	सिकता	बालुवा
४५८	आकाशः	आकाश	४७३	बडीशम्	बल्छी
४५९	प्रकाशः	प्रकाश	४७४	नावः	नाउँ,डुङ्गा
४६०	आतपः	तातो	४७५	कूपः	इनार
४६१	शीतम्	चिशो	४७६	पुष्करिणी	पोखरी
४६२	घर्मः	गर्मि	४७७	कृषिः	खेति
४६३	मन्दोष्णम्	हल्का तातो	४७८	आयुः	आयु
४६४	उत्पिठिका	पिर्का	४७९	वाणिज्यम्	व्यापार
४६५	आसन्दः	कुर्सि	४८०	ऋणम्	ऋण

४०

विविधः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
४८१	जोङ्गकम्	धुपी	४९६	पिण्याकः	पिना
४८२	कर्तरी	कैची	४९७	टङ्ग	ढुङ्गा काटने छिनो
४८३	किलः	किला	४९८	पिञ्जरम्	पिँजडा
४८४	जलकूपः	बोत्तल	४९९	जवनिका	पर्दा
४८५	नखकर्तरी	नडकट्	५००	आदर्शः	ऐना
४८६	नलिका	कल	५०१	ताम्रः	तामा
४८७	घटिका	घडि	५०२	पित्तलः	पितल
४८८	क्षेत्रम्	खेत	५०३	कांस्यपात्रम्	काँसको भाँडो
४८९	बभ्रक्षा	भोग	५०४	लौहः	फलाम
४९०	पिपासा	प्यास (तिर्खा)	५०५	कनकः/हेमः	सुन
४९१	आपणिकः	व्यापारी	५०६	रजतम्	चाँदि
४९२	विक्रेता	वेच्ने मानिस	५०७	माणिक्यम्	माणिक
४९३	क्रेता	किन्ने मानिस	५०८	अश्रुः	आँसु
४९४	मूल्यम्	मूल्य (मोल)	५०९	तुलिका	सिरक
४९५	घट्टः	घाट	५१०	कण्टकः	काँडा

४१

विविधः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
५११	ग्रामः	गाँऊ	५२६	प्रग्रीवः	आँखी भ्याल
५१२	पुरः	शहर	५२७	परशुः	बञ्चरो
५१३	आपणः	बजार	५२८	विलेपनम्	मलम
५१४	प्राकारः	पर्खाल	५२९	स्नानफेनकम्	नुहाउने साबुन
५१५	अट्टः	अटाली/कौसी	५३०	वस्त्रफेनकम्	कपडाधुने साबुन
५१६	छदः	छत	५३१	चूर्णफेनकम्	सरफ
५१७	द्वारम्	ढोका	५३२	दन्तकूर्चः	ब्रस
५१८	सोपानम्	सिँडि	५३३	दन्तफेनकम्	मञ्जन
५१९	मार्जनी	भाडु	५३४	फेनः	फिँज
५२०	पिच्छम्	मयूरको प्वाँख	५३५	वातायानम्	दराज
५२१	शृङ्गम्	सिङ	५३६	मृत्युः	मृत्यु
५२२	श्वेतफलकम्	सेतो पाटि	५३७	चिता	चिता
५२३	कृष्णफलकम्	कालोपाटि	५३८	श्मशानम्	श्मशान घाट
५२४	कुड्मलः	सटको बटन	५३९	सुचिः	सियो
५२५	पर्यङ्कः/शय्या	खाट	५४०	सूत्रम्	धागो

४२

विविधः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
५४१	शलम्	दुम्सीको काँडा	५५६	करवालिका	खुँडा
५४२	चञ्चुः	चराको चुच्चो	५५७	छुरिका	खुकुरी, छुरी
५४३	अण्डम्	अण्डा	५५८	शल्यम्	शुइरा
५४४	नीडम्	गुड	५५९	प्रासः, शङ्कुः	भाला
५४५	पक्षः	पखेटा	५६०	रजः	धूलो
५४६	खुरः	खुर	५६१	ध्वजम्	भण्डा
५४७	पुच्छम्	पुच्छर	५६२	बलम्	बल, शक्ति
५४८	रथः	रथ	५६३	छलम्	छल, कपट
५४९	भटः	सेना	५६४	तालः	ताल्वा
५५०	सेनानी	सेनापति	५६५	कुञ्जिका	चाबि
५५१	अनुचरः	सहयोगी	५६६		
५५२	आयुधम्	हतियार	५६७		
५५३	सम्पत्तिः	सम्पत्ति	५६८		
५५४	विपत्तिः	विपत्ति	५६९		
५५५	धनुः	धनुष	५७०		

४३

विविधः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

४४

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					मृगौला
२					डेप्ची
३					बालट
४					गुलेली
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३६

विविधः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३५

विविधः

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३५

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३६

कमाबका

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३५

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३६

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३५

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३६

कमाबका

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३५

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३६

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					

३५

पकमवपाकमपाववा

क्र.	संस्कृत	नेपाली	क्र.	संस्कृत	नेपाली
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
३					
४					
५					